

1971. április 8-án ült össze az I. Roma Világkongresszus. A különböző cigány népcsoportokat képviselő jelenlévők elhatározták, hogy a jövőben folyamatosan együttműködnek, és a nemzetközi közéletben közösen lépnek fel. Döntés született a cigányság nemzeti jelképeiről: elfogadták a zászlót, a himnusz és az Opre Roma! – „Fel, cigányok!” jelmondatot. Az esemény tiszteletére az ENSZ a Roma Kultúra Világnapjává nyilvánította április 8-át, a cigányság pedig legfontosabb „nemzeti” ünnepeként tartja számon. Összeállításunk az ünnep alkalmából készült.

Beszélgetés a Nemzetiségekért Díjjal kitüntetett Kalla Évával

A hetvenes évek óta részese a roma felzárkóztató mozgalomnak, és ehhez az oktatást tartja a legfontosabb lehetőségnek. A roma értelmiség körében aktív szervezője képzőművészeti kiállításoknak, olvasótáboroknak és a cigány folklór bemutatásának. Része filmes alkotómunkáknak, a roma filmfesztivál ötletgazdája és szervezője. Kommunikációs szakemberként és teológusként is diplomázott, az MTV vallásos műsorainak szerkesztője lett. interjúkat készített, könyveket adott ki. Tizedik éve szervezi a nemzetközi cigány filmfesztivált. Az utóbbi évtized legfontosabb tevékenysége a holokauszt roma áldozatai emlékére rendezett emlékműsor volt. A Roma Produkciós Iroda Alapítvány szervezésében 2015 óta tartják meg a Bátorság és Roma Ifjúság napját az auschwitzi cigánytábor ellenállóira emlékezve.

– A Nemzetiségekért Díjat minden évben olyan személyeknek ítéljük oda, akik a nemzetiségi közéletben, oktatásban, kultúrában, egyházi életben, tudományban, tömegtájékoztatásban példaértékű tevékenységet folytattak. Honnan kapott indítást ahhoz a pályához, amit 2020-ban ezzel a díjjal méltattak?

– Gyerekkoromban Füzesabonyban éltem a szüleimmel és két testvéremmel. Apukám sok könyvet vásárolt, rengeteget olvastak, meséltek nekünk otthon, iskolás korunkban pedig a szüleink mindig arra buzdítottak, hogy jó tanulók legyünk. Kíváncsivá, érdeklődővé tettek minket, mindhárman számára természetes volt, hogy továbbtanuljunk. Még a mai napig is versenyzünk a bátyámmal, hogy ki tud többet például a magyar történelemről. Ezt a szellemiséget otthonról kaptuk.

Családunk 1973-ban, amikor 18 éves voltam Budapestre költözött. Nagy élmény volt számomra a fővárosi élettel való ismerkedés. Egy évig biztosítási ügynökként dolgoztam, majd képesítés nélküli tanárként helyezkedtem el. Mindjárt megismerkedtem Péli Tamással, sógornőm unokatestvérével, és általa bekapcsolódtam a roma értelmiségi életbe. A hetvenes évek közepén még nagyon kevesen voltunk. Nagy beszélgetéseket folytattunk, ha volt valami kulturális megmozdulás, kiállítás, mindannyian részt vettünk rajta. Hónapról hónapra egyre többen csatlakoztak hozzánk, cigány értelmiségiek, diplomások és nem diplomások, költők, írók, újságírók, művészek, tanárok. A hetvenes évek végére egészen megizmosodott a cigány értelmiség köre.

Igazából vegyész akartam lenni, mégis a bölcsészet felé vezetett az irány. Jelentkeztem az ELTE nép-

Béres Márton felvétele

művelés-magyar szakára, de már előtte belátogattam szociológia előadásokra. Átirányítottak a tanítóképzőre, ahová viszont nem akartam menni. A Gyógypedagógiai Főiskolára sem vettek fel az ötös biológia dolgozatom ellenére. Ezeknek a sikertelenségeknek egyértelműen az volt az oka, hogy fiatalembert a felvételen sem rejtettem véka alá azokat a gondolataimat, amelyek szembementek a kor ideológiájával.

Férjhez mentem, megszülettek a lányaim. Már kamaszok voltak, amikor a kommunikáció szakra jelentkeztem a szegedi egyetemre. Emellett beiratkoztam teológiára is, a férjemmel és a sógornőmmel együtt jártunk a Wesley János Főiskolára. Az istenkapcsolathoz nekem az érzelmi oldal mellett ismernem kellett.

– A tanulmányok után, a két diplomából milyen munka, tevékenység következett?

– Egy darabig nem dolgoztam, kiestem a közéletből, sokáig otthon voltam a gyerekeimmel. Ez alatt az idő alatt azért két évig a Józsefvárosi Önkormányzatán belül Szőke Judit vezetésével megalakult Józsefvárosi Önálló Cigány Kisebbségi Csoportnál dolgoztam. Az én feladatom kulturális programok szervezése volt a kerület cigány lakosságának. Ennek keretében rendeztük meg az ország első színházi műsorát cigányoknak cigányok közreműködésével, nagy sikerrel. *Humorom is van* címmel zajlott az akkoriban népszerű talkshow műfajban. Bemutattunk cigány művészeket, közéleti személyiségeket. Humorral, zenei, irodalmi betétekkel állítottuk össze a műsort, mindig teltházas előadás volt, nagyon szerette a közönség, szinte nem is kellett hívni az embereket, terjedt a híre, jöttek.

Szabadúszóként Soproni Ágival 1997-ben közösen állítottunk össze egy interjúkötetet (*„Írják le sóhajtasomat!”*). Ebben olyan személyiségeket kerestünk meg kérdéseinkkel, akik az ország politikai, gazdasági, kulturális életének jeles szereplőiként szinte valamennyien érezték, milyen tarthatatlan a rasszizmus, a kirekesztés, kriminalizálódás és elszegényedés kibeszéletlen, megoldatlan, kínzó s fájdalmas jelensége. Reméltük, a kibeszélés segít valamennyit lefagyni ebből a testet-lelket mérgező, tudat alatt lapuló és szivárgó előítéletekességéből. Nemcsak az alcímben feltett kérdésre (*Milyen lehet cigánynak lenni?*) kerestük a választ, hanem általában a kisebbség-többség viszonyával is foglalkoztunk. Kitaláltunk Ágival egy vetélkedőt a tizenhárom nemzetiség kulturális ismereteiből, de ez már Ági halála miatt nem valósulhatott meg.

A televízióba, a vallási műsorok szerkesztőségébe 2003 körül Joka Daróczi János révén kerültem. Szerkesztőként cigány személyiségekről készítettem portrékat, riportfilmeket, köztük például *Péli Ildikó*-ról, *Mendi Rózsáról*. Ismeretlen volt a nézők számára, hogy cigányokról másképp is lehet szó, nemcsak a bűnözés mentén. Egy-egy műsornak nagy visszhangja volt a szerkesztőségben. A leépítéskor aztán engem is elküldtek, annak ellenére, hogy nekem volt egyedül a szerkesztőségben egyszerre teológiai és médiaismereti végzettségem, s az csak plusz volt, hogy a cigány kultúrát is ismertem.

– *Hogyan indult a nemzetközi Romani Film Fest, az Országos Roma Írótalálkozó és a 371 csillag gálaműsor-sorozat?*

– A kispesti Méltóság Napja templom lelkésze, Iványi Miklós felkért egy alkalommal, hogy tartsak előadást cigány témájú filmekről. Nem ismertem még akkor olyan sokat, fel kellett készülnöm az előadásra, és ekkor jött az ötlet, hogy szélesebb körben is meg kell ismertetni ezeket a filmeket. Sós Mari rendezővel 2009-ben nagyon könnyen meg tudtuk szervezni az első Romani Film Festet. Tavaly lett volna a tízedik, de erre már nem volt lehetőség, és idén sincs kilátás rá a bizonytalan helyzet miatt.

A 2019-es fesztiválon viszont kezdeményezésre létrejött az első országos cigány írótalálkozó, több mint negyvenen voltak, akik pedig nem tudtak eljönni, elküldték, és a színészek felolvasták írásait. Mindenki nagyon jónak értékelte ezt az összejövetelt, és akkor felmerült, hogy ne csak évente találkozzunk, hanem gyakrabban. Más hely nem lévén, felajánlottam a lakásomat, hogy csináljunk úgynevezett írókávéházat, a finanszírozását pedig Hága Antónia és Joka Daróczi János vállalta magára. Onnantól kezdve minden hónap második péntekén összejöttünk. Nagyon jó hangulatban teltek ezek az alkalmak, főztem is, ettünk, felolvastuk az írásainkat, kölcsönös inspirációt jelentettünk egymásnak, volt alkalmanként zongorista is nálunk. Igazi kávéházi hangulatot teremtettünk, ami nagyon hiányzik mindenkinek, hiszen a járványhelyzettel ezek az összejövetelek megszűntek, de folytatjuk majd, ha vége lesz a pandémiának.

A Bátorság és Roma Ifjúság napja alkalmából az első megemlékezést 2015-ben tartotta a Nemzeti Színházban a Roma Produkciós Iroda Joka Daróczi János szervezésében. Felkért, hogy írjak irodalmi betéteket egy-egy műsorszám közé, mivel az egyetemi szakdolgozati témám a cigány holokauszt volt. Már korábban írtam egy holokauszt témájú mesét – ebben a műfajban is lehet írni erről a témáról –, és a holokauszttal kapcsolatos tanulmányaim, kutatásaim élményét dokumentumok, megtörtént esetek alapján irodalmi formában ekkor kezdtem feldolgozni.

A „371 csillag” megemlékezés-sorozat évente megtartott gálaműsora mellett valódi színházi előadást terveztünk. Ekkor írtam a Darinkát, amiből aztán végül a pandémia miatt film készült. Egy szintő cirkuszos család történetét és két fiatal szerelmét követjük ebben a Porajmos idején. Darinka fiktív levelezést folytat szerelmével, egy művészettörténet tanuló magyar fiatalemberrel, akitől szinte rögtön elszakad. A filmet színdarab formájában terveztük felvenni, aztán egy cirkuszi sátor lett a forgatás helyszíne, és így televíziós film készült belőle, a zenei betétek jogdíjainak hiányzó kifizetése miatt zártkörű vetítéseken és felületeken volt látható.

– *Min dolgozik most, a korlátozások között hogyan tud tevékeny maradni?*

– A személyes kapcsolataimat nagyon behatárolja, hogy mindenkivel csak virtuálisan érintkezhetek. Szeptemberben született unokám, de alig néhány-szor láttam, és az egész családnak nagyon nehéz ez a helyzet. Az alkotói munkához azonban előnyös számomra az egyedüllét és bezártság. Sokat írok, több mesét, egy színdarabot, és egy furcsa, kísérleti regényt 365 szó címmel. A minden napra egy mese alapján ebben minden napra egy szó van rendelve, ötletszerűen (például mosoly, ima, mélység, lalala) és az ezekhez fűződő gondolataim, a belőlük fakadó impulzusok, amelyek végül mégis egy egészséges áll-
nak össze.

Előveszem-elrakom a készülő *Mese csillagporból gyúrt gyermekről* című írásomat, ami a cigány történelmet dolgozza fel a megszokottól teljesen eltérő szemszögből, de mégiscsak hiteles formában.

Legjobban szeretem most azt a művem, ami egy tizenhat részből álló történet. Január végén, február elején fejeztem be, Az öregasszony címet adtam neki, de ez még változhat. Egy idős cigányasszonyhoz kulturális antropológia szakos hallgatók látogatnak el, hogy meséljen az életükről. Az interjúkat készítő hallgatók beszélőként nem jelennek meg, csak a mesélő visszajelzéseiből, visszakérdezéseiből tudunk egyáltalán róluk. Az életéről mesélő cigányasszony pedig hol gyógyszerész, hol zsebes, virágáros, leszbikus anya, költő, félig cigány, félig zsidó, de gádzsó is van köztük, és beszél 56-ról, ho-

lokausztról, cigány szokásokról, végül a tizenhatodik alkalommal egyszerre lesz jelen mind a tizenöt asszony. Film, színdarab is lehetne belőle, de még a kiadásra, a megjelenésre sem szoktam törekedni.

Az *álomadás* című mesekötetem 2008-ban jelent meg Szentandrásy István grafikáival a L'Harmattan kiadónál, a friss meséimet, elbeszéléseimet mostanában pedig az *Üveghegy* és a *Kontraszt* internetes irodalmi lapok közlik. Két nagyobb lélegzetű írásomat szeretném befejezni, amíg a pandémia tart. Sok anyagom van fejben, készülóban, és nekem örömet jelent az írás.

– Köszönöm a beszélgetést, gratulálunk a kitüntetéshez, és további jó munkát, jó egészséget kívánunk!

B. K.

Kalla Éva

365 szó

(részletek)

1. Vágy

A vágy szétterült az agyában olyan kisüléseket okozva az idegsejtjeiben, amiktől hámlani kezdett a falon a vakolat, megremegek a fajsans bögrék, meg az ólomkristály poharak a vitrinben, némelyik pánik-rohamot kapott és ijedtében öngyilkosságot követett el: levetette magát a polcra kitörve a szekrényt záró meglehetősen vékony üveget. (Raktak volna bele vastagabbat!) Aztán a vágy mázsányi súllyal települt a mellkasára, amiktől levegőért kellett kapkodnia, mert az oxigén nem bírt átpréselődni sem az ajkán, sem az orrán keresztül a tüdejéig. Fuldoklott. Összeszorult a gigája is, pedig már a nyelvében megformálódtak a szavak, hogy kimondja végre milyen vágy szállta meg a testét. Am a hangszálai nem engedelmesskedtek az akaratának, egy muk, nem sok, annyi sem hagyta el a száját. Alvás előtti imádkozás közben robbant rá ez a vágy, de vagy az Úr, vagy a felettes énje beragasztotta a hangképző szerveit. Emiatt most a kíváncsi olvasók nem juthatnak ama információ birtokába, mi is lehetett a vágyának tárgya. Én azonban tudom, de egyelőre nem árulom el. Annak számára viszont, akit nem izgat ez a kérdés, egészében véve fölösleges volna a beszámoló, hisz csak untatná, vagy felettébb bosszantaná. Maradjunk annyiban, hogy erre a témára a későbbiek során, egy másik szócikk közlésénél még visszatérünk, ha önök is úgy szeretnék, de ha nem, akkor is. (Mivel nincs személyes kontaktus, így azt írok, amit akarok, önök nem szólhatnak bele, hja kérem, ez ám a hatalom!)

23. Áldás

Gabit hatalmába kerítette az aggodalom Cséhá miatt, noha lassacskán egyenletesen kezdett szuszogni, amit Gabi a buzgó fohászkodásnak tudott be. Áldotta a napot a langy melegért, áldotta az eget az esőért, a földet az élelemért, áldotta a nagy vizeket, a folyókat, a gleccsereket, patakokat, s a kicsinyke ereket. Áldotta a hegyeket, völgyeket, a lankát, a szurdokot, s a szigetet. Áldotta az erdőt, a ritkást, a virágokat, a vadállatokat, s a szelídeket, köztük a puli kutyát, a bakkecskét, a pávát, a birkát, a pulykát, a folyton kukorékoló kakast s az elkóborolt tehénkét, végül megáldott minden embert, köztük azt is, aki miatt haragjában rátört azon az estén ama bizonyos vágy. És ahogy az áldásokat sorolta, úgy kezdett elszívárogni belőle a szorongó aggodás. Elszállt a bizonytalanság belőle, s már nyilvánvalóan tudta, az ő Cséhája megelé öröme a tanyasi jószágok körében, míg ő Olívia jószágáért cserébe segédkezik a betakarításban. Majd eltöprengett azon, mennyivel jobb tudatállapot áldást osztani, mint – még ha fölindulásból is – haragudni mindenkire, dühöngeni az egész világra.

39. Töröl

Gabi minden Livihez kötődő emlékét törölni akarta, érvényteleníteni a vele töltött időt. Egy tollvonással áthúzni azt a szöveget, mely az utolsó tizenkilenc év alatt íródott benne. Erre egy évet adott magának. Ami azt illeti, ez a teljes képtelenség tárgyába illet,

hiszen nap mint nap az együttélés kemény csatáit vívták Livivel. Ennek ellenére újabb és újabb mód-szereket eszelt ki a felejtésre. Belefogott Livi élet-nagyságú portréjának megrajzolásába. Fél év alatt készült el vele. Grafitot használt, a következő fél évben pedig radírozott. Közben elhatározta, hogy Robert Musil A tulajdonságok nélküli ember című három kötetes regényét szóról szóra megjegyzi. A 2346 oldal kimossa belőlem ezt a mára már ide-genné vált embert – gondolta –, de felfoghatatlan és értelmezhetetlen volt számára a tartalma, úgy-hogy néhány lap után feladta ezt a kísérletét. Akkor a Bibliát vette elő, az csak 1194 oldal. Magolással, biflázással és ismétléssel teltek az elkövetkező egy év napjai. Amikor megtanult egy fejezetet, az előző-ekkel együtt hangosan felmondta. Ahogy a Szentí-rásban haladt előre, úgy vált egyre nyilvánvalóbbá számára Isten létezése. No, igen, befogadta a Ma-gasságost, de Livi is benne ragadt. Mint a hínáros fogságába esett embert, fojtogatta őt, hiába tüntette el a rajzot, tanulta meg kívülről a Bibliát, nem tudott szabadulni tőle.

41. Haszontalan

Hatalmas dobozt hozott az anyja barátnője, ő maga is belefért volna kényelmesen. Tele volt pakolva szí-nes krétával és egy kisebbfajta rajztáblával.

Szeretett rajzolni, naphosszat képes volt elbíbe-lődni egy-egy képpel addig, míg tökéletesnek nem látta. Két-három éves gyerektől ez eléggé szokatlan viselkedés. A krétával kevésbé az után lepték meg, miután ketten maradtak az anyjával, s másik faluba költöztek. A barátnők azon voltak, hogy Gabi minél hamarabb feldolgozza a kegyetlen tragédiát, abban reménykedve, hogy még lehet belőle egészséges lel-kű felnőtt.

Egy lángoló ház ablakán kinyúló apró kezeket s szénné égett fejeket rajzolt a táblára. Határozottan állíthatjuk, hogy Gabi bizton sejtette, miben sánti-kálnak az asszonyok, s meg akart felelni az elvárá-suknak. Nem törölte hát le a rajzát. A tábla kicsinyke volt, ő nagy felületet akart, már odaérkezésükkor kinézte magának a fehérre meszelt parasztházuk tűzfalát. Létrára mászott, fentről lefelé haladt. Az anyja majd frászt kapott, mikor meglátta a magas-ban, mégis csendes áhítattal figyelte, ahogy a csöpp gyerek lendületes vonalakkal vázolja fel az alakokat, csak lilát használt, a lila árnyalatait. Temetőszínt akart, hiszen a sírra csak lila virágokat tettek. Ké-sőbb más színekkel is megküzdött hasonló módon, volt zöld, és piros korszaka, egy röpke kísérlet a bar-nával, míg végre rátalált magára: már nem ragaszkodott egyikhez sem. Csak a téma érdekelt, s a han-gulathoz illő tónusok. De a kedvenc virágai továbbra is a lilák maradtak.

Kiderítettem – gondolta, miközben Olívia a papri-kás krumplit merte a tányérjára –, ezért kellett hát a tanyán maradnom.

És eszébe ötlött még egy mozzanat:

– Haszontalan kölyke! Ne mázold össze a szép tiszta falat! Micsoda disznóság, és maga hagyja asz-szonyom? Aztán majd azt kell nézzem az ablakból!

A hátsó szomszéd kiabált így rájuk. Anyja csen-desen válaszolt neki.

– Higgye el, csodaszép lesz!

Gabi nem ismerte a haszontalan szó jelentését, még sosem hallotta, de kikövetkeztette a hangsúly-ból, és a hasznos szóból, mert azt az apja elmagya-rázta neki: hasznos az a dolog, amivel másoknak örömet szerzünk. Az anyja szerint csodaszépet raj-zol. És ami szép az haszontalan sem lehet. Gyermeki észjárással eképp tette túl magát megbántottságán. Akkor fogadta meg, hogy ezután, csak mesés képe-ket fest, amiben az emberek örömeiket lelik, s még aznap lemosta a rajztáblát.

44. Gög

Önök tudták, hogy a gög szó egyben a géget is jelen-ti? Na, ugye, hogy nem!

No, én sem, és azt sem gondoltam volna, hogy amikor a gyerekek gögicsél, vagyis a gégejével ját-szadozik, akkor voltaképpen gégél. Ha az ember felveti a fejét, mint a gúnárok, akkor a nyakát elő-retolja, és ugyebár a nyakban van a gége, ez a gögös tartás. Gabi és Livi nem volt gögös. Alázattal sze-rették egymást. A pökhendiség, kivagyiság, meg a nemzeti mellveregetős keresztény felsőbbrendűség, mélységesen felháborította őket. Mert bizony voltak olyanok, akik azt posztolták a Facebookon, hogy az összes menekültet le kellene lőni a határnál, mert mind terrorista. Előbb próbálták meggyőzni őket, hogy talán a gyerekek mégsem stb., stb., sikertelenül, így törölték őket az ismerőseik közül. Aztán olyan is volt, akit barátjuknak hittek, de azzal is megszakítot-tak mindenfajta érintkezést. Történt pedig egy kávé-zóban, amikor az asztalukhoz odaállt kéregetni egy idős hajléktalan asszony. A barátjuk ahelyett, hogy a kezébe adta volna az aprót, le a földre, a lába elé dobta. Livi felpattant a helyéről, s égő arccal rohant kifelé. Gabi vészjóslóan nézett barátjára, de megelőz-ve a nénikét, gyorsan felszedte a pénzt, s még meg-toldotta egy ötezzressel. Szégyenében dadogva kért bocsánatot a barátja nevében is, majd Livi után sie-tett. Mégis bekövetkezett az, amiről azt gondolták, velük soha nem eshet meg. Már hét éve éltek együtt, kisebb zörrenésektől eltekintve, a harmonikus szó-val jellemezhetjük a házasságukat. A körúton sétál-gattak, kirakatokat nézegettek, és sokszor megálltak csókolózni. Nem voltak tekintettel a magányosakra, a gyerekekre, a konzervatív emberekre. Miután ők is elhagyatottak lettek egymás mellett, nekik is rosszul esett, ha csókolózó párt láttak, megtanította nekik a sors, hogy az ilyesmit a négy fal között illik csinálni, nem nagyközönség előtt. (No de ez egy kicsivel ké-sőbb következett be.) A sarki moziban a Kopár sziget ment, Gabi nagyon megörült, régen látta, azóta ez a

film volt meghatározó számára, ha az élet értelméről töprengett. Livi nem akart beülni a tavasz öleléséből a sötétségbe, mégis engedett Gabi unszolásának. Nézte-nézte a filmet, és várta, hátha megszólalnak benne, hátha történik valami, már félóra is eltelt, és még mindig csak locsoltak. Unatkozott, s alig várta, hogy vége legyen. Gabi a film felénél már sírt, Livi magában nevetséges, érzelgős baromnak nevezte és kísétált a moziból. Gabit várva a szemben lévő kávézó teraszán élvezte a nap sütést. A moziból

Gabi egyenesen hazament. Késő este érkezett meg Livi, addigra mindkettőjükben mérhetetlen harag gyülemlett a gyomrukba. Ebben a helyzetben egyiküknek sem támadt kedve sem vádaskodni, sem a felelősséget firtatni, sem kérdezősködni, sem összebújni. Házasságuk válsága ennek a filmnek köszönhető, és az egymással szembeni gőgösségük kezdete is ekkorra datálható. No, erről még a továbbiakban bővebben olvashatnak, ha egyáltalán érdekli még önöket a folytatás.

Oszloprejtvény

Oszloprejtvényünk szürkével kiemelt négyzeteiben három olyan magyar film címe alakul ki (a meghatározásoknak megfelelően felülről lefelé beírt szavak nyomán), amelyek cigány környezetben, roma sorskérdésekkel foglalkoznak. Megfejtendő a három film címe.

	2.		4.		6.		8.		10.		12.		14.		16.		18.		20.
1.		3.		5.		7.		9.		11.		13.		15.		17.		19.	
						a.													
											b.								
c.																			

1. Termelőtevékenység

2. Idegen szóösszetételekben: hallással, hangadással kapcsolatos

3. Ezzel indul a forgatás

4. ...ton (kétszeres magyar bajnok klubcsapat)

5. Boszorkányos légi jármű

6. Értéktelen holmi, limlom

7. Általában vékonyra szelt húsos szalonnaféle

8. Pogácsafajta

9. Alarm

10. Az uralkodó ruhaviseleti szokások összessége

11. Védőfejtető
12. Petőfi által emlegetett szeptember végi tető

13. A kanadai címerfalevél fája

14. Egy bizonyos hazard kártyajáték (Rejtőnél még Nobel-díj is nyerhető vele)

15. Kis medve

16. Nagyon laza, frissen esett, apró szemű téli csapadék

17. Varga (Táncsics-díjas cigány rádiós újságíró)

18. Szegény, szűkölködő (cigány eredetű szóval)

19. A nagyidai vajda

20. Amerikai elnök volt.

A megfejtések a 10352. oldalon található

Számozó

A lenti négyzetháló Kovács József Hontalan (1950-2017), a mohácsi roma születésű magyar költő 1991-ben megfogalmazott gondolatát őrzi, amely később Péli Tamás (1948-1995), a híres – a Holland Királyi Képzőművészeti Akadémián végzett –, ugyancsak roma festőművésziünknek is kedvenc idézetévé vált, gyakran emlegette. A megfelelő betűk helyét számokkal jeleztük. Ugyanazon betű helyén mindig ugyanaz a szám található. A következő meghatározásokra adott helyes válasz betűit helyettesítő számok is rendre megegyeznek a hálózatban szereplőkkel, így általuk a feladvány szövege is olvashatóvá válik. Megfejtés az idézet.

22.	13.	3.	14.	13.	4.	13.	3.	13.	11.		4.	15.	9.		
12.	10.	12.	11.	21.	18.	17.	11.	9.		19.	12.	11.		12.	2.
6.	8.	21.	5.	4.		12.		3.	12.	8.	21.	12.	10.		
4.	16.	14.	9.	20.	10.	12.		12.		3.	17.	1.	5.	4.	
12.		7.	5.	8.	17.	11.	21.	1.	17.	8.	13.	3.			

Meghatározások:

- Egy híres cigányprímásról elnevezett magyar kakaós-krémes sütemény:
(10, 5, 8, Ó / J, 12, 11, 7, 1, 5)
- Farkas János, olimpiai bajnok és Európa-bajnoki bronzérmes, 33-szoros válogatott, négyszeres magyar bajnok labdarúgónk klubcsapata volt:
(19, 12, 1, 12, 1)
- 1855-1906 között élt népszerű magyar operettprimadonna, egy cigányprímás lánya:
(22, 6, 8, 21, 5 / 12, 10, 12, 11, 4, 12)
- Az egyebek mellett cseh, francia, német, bolgár, holland, finn, lengyel, román és szlovén nyelvre is lefordított „Füstös képek” s az „Akik élni akartak” című regény szerzője:
(14, 12, 4, 12, 9, 13, 1 / 3, 6, 11, 21, 22, 15, 10, 9)
- A Megasztár egyik szériája győztesének, a Roma Polgári Tömörülés jószolgálati nagykövetének közismert beceneve:
(7, 12, 10, 12, 3, 6, 14)
- A Zöld az erdő... kezdetű – a magyarországi cigányok himnuszának tekintett – Bari Károly fordította beás cigány népdal egyik sora:
(8, 13, 11, D, 13, 4 / 4, 15, 1, 6 / 22, 20, 1, 16, 11, 15, B, 12 / 19, 17, 8)
- A roma zászló egyik színe:
(15, 8, 4, 15, 4)
- Bari Károly még nem volt 18 éves, amikor a „Holtak arca fölé” című – a belülről megélt cigány valóságot nagyszerű lírává emelő – verseskötetével berobbant a magyar irodalomba. Utóbb kiderült, grafikusként, festőként is igen tehetséges. A hazai kiállítások után Berlinben, Strasbourgban és ebben a külföldi városban is bemutatták alkotásait:
(18, 17, 10, 5, 2, 1)
- Mihályfy Sándor 1985-ben bemutatott, Hollai Kálmán, Szemes Mari, Bangó Margit, Kővári Judit főszereplésével, Fátyol Tivadar zenéjével készült, cigány tárgyú nagyjátékfilmjének címe:
(17, 9, 13, 4 / 15, 1 / 1, 2, 6, 10, 6, 14, 6, 3)
- Az 1998-ban színre lépett Fekete Vonat együttes (L. L. Junior, Beat, Fatima) zenei stílusa:
(22, 5, 18 – 22, 13, 18 / 10, 13, 3, 12 – 10, 12, 18)

Titkosírás

Az alábbiakban tíz roma közmondás olvasható... Persze csakis akkor, ha a rejtvényfejtők rájönnek a különféle tikosítások nyitjára. Megfejtés az olvashatóvá tett tíz közmondás.

1. Á WÍMBH ÉHZ MFUSÁ, ÁNÍO ÉHZÍLŰOL GÉM, NBTÍLÜOL NÉH MÉGÉMF IÁMÁE.
2. AHAKA NÁYTU KTÉKA JÁDZA GNAVN EYNNÖ KNEHÉ KILGÖD.
3. EN DAD EFL A ANYGRÉT A IKESBB TUKATA!
4. 25.39.1.18.24.6.17. – 1. – 11.1.19.35.33.25.19. – 14.24.19. – 22.9.21. – 35.12.1.33.22.1.18. – 18.35.34.2.18.!
5. 3GY3MB3RP5SZK1M5ND13NK3TB3M7CSK7L.
6. NEBALC ÁBDADF BAGNBH ÍZJZHKA NLEMMA FNEJOE DPBEQN!
7. SEGRÉ MAHPASCA DOSIB MALAGA GÉM.
8. VCR*•†Z•*STCN•†K*T•V*L†SZT.††•R•M*T•K•TSZCRSCN•VCR*.
9. ÉHAZ GSSÉ KAOK RÓLE BBSE NTMI ÉLAF EMEL.
10. KERIGES DAIGZIS TEIGNIG TIGSGIG YERIGME KETIGTA IGLÁIG LIGSZ!

Szellemidézés

Összeállításunkba Rácz Lajos (1944-2000) magyarországi roma költő, újságíró műveiből válogattunk olyan költeményeket, amelyekkel kortársainak állít emléket az Emlékeket égetek című kötetében. A versek oly alkotók szellemét idézik fel, akik mindahányan a hazai roma kultúra meghatározó egyéniségei voltak, és sajnálatosan már nem lehetnek közöttünk. A válogatás végén néhány költeményével (ezek Élő Remény című kötetéből valók), az ő lelkeségét is olvasóink elé tárjuk, Rácz Lajos emléke előtt is tisztelgünk.

A színek himnusza

(Péli Tamás palettájára)

Valaki elmondta a színek himnuszat
nekünk is ígért hazát

ahol nemcsak álmokat festhetünk
mivel van történelmi ecsetünk

s idáig vonszolt szavunk
amit soha meg nem tagadunk

ugye milyen szép a mezei virág
nem gondolják csak élni hagyják

Költőtárs

(Szepesi Józsefnek)

Nyiss ajtót s kötd be
vérző öntudatom homlokát
Sebesült rímek hörögve
kérnek tőled bebocsáttatást

Leeresztem fáradt szempillám
mert bánt a fény testvér
Megszenvetük a magunk igazát
amiért nem jár se bér se babér

A fafaragó

(Orsós Jakabhoz)

szemedben géniuszi
tüzet gyújtott
az intellektuális őserő
baltát ragadott
és szóra bírta a körtefát

szilaj lovon
hetyke cigány terelte felénk
a puszták
szikes történelmét

nehéz sorsú
kemény arcok
mély barázdáiból
kicsaltad
küzdelmük konok pillanatait
s tekintetükbe belopkodtad
a nyíltszívű emberi fényt.

Üzenet

(Lakatos Menyhértnek)

Konok tekinteted
mélyén olyan
üzenet van elrejtve
melynek megfejtésére
csak az az ember
vállalkozhat
ki ismeri annak
a labirintusnak
a kijáratát
amelyen át vezet út
egy jobb világ
megismeréséhez
ahol a fény
több mint remény
ahol fehér hajjal
békességben
megöregedhet a tudás

Jelek

(Kovács József barátomnak)

Azért növesztettél szakállt
hogy a cigány-indulat
ne dülje szét arcvonásodat

a tekintetben ott ég
a cigánytáborok tüze
őseink föl-földobott üzenete

a tenyeredben hoztad el
a szavak parazsát
hogy fölmelegítsd vacogó lelkünket

a remény ezüst-pörnyéje száll
az új nemzedék homlokára
és sarjadásnak indul megannyi szakáll

Fény és árnyék

(Szentandrásy Istvánnak)

Oly mélyről jöttél
Ahová leszállni borzong a fény

Úgy éltél
Hogy kísértésnek tűnt csak a remény

Hit és büszkeség
tüskék között de élt

Hívott a messzeség
Kifosztani kínálta kincsét

Ismered a színek táncát
S a barna árnyék bánatát

mert a jelen összefonódik múltaddal
Mint a fény az árnyékkal

India

(Choli Daróczi Józsefnek)

Füvek sóhaja
álmok birodalma
idő-gyöngy pereg
s te emlékezel

Fölgyújtották képzeleted
az ősi roma énekek
S elrabolták lelkedet
a zshivány szelek

Teher

Terheket csak az tud hordozni, ki
nem emlegeti, hanem hátára veszi.
Utakat kopogtat remény-botja...
Hússal ne ingereld az ebeket,
mert beléd marnak. Sakálok ösvényét
ne kövesd, ne marakodj a koncon...
Júda oroszlánja vagy – királyi eledel
jár neked – a hulladékot hagyd meg
a keselyűknek. Ne igyál pocsolyából,
forrás vár az út végén...
sokáig számkivetett voltál, s nem volt
aki megemlékezzen rólad, gyógyíthatatlan
sebeidet nyalogatod –, mert nincs aki
bekötözze. Szeretőd elfeledkeztek
rólad, olyan vagy, mint a hangafa a pusztában,
aki nap, mint nap a vad szelekkel birkózik,
s nincsen víz az újrakezdéshez...

Csapda

Én a békét keresem, míg mások a
vermeket ássák, s kihegyezett cölöpöket
vernek az aljába, s hízelgő szavak
ágaival fedik be. De én látom
a láthatatlant – utam nem visz arra,
mert gondom van a tökéletes útra,
amely a szívemen átvezet...
Búzatáblákat ringat a szél... – az
alázatos kalászkok meghajtják a fejüket, s
a kevély fölemeli fejét, mert
súlytalan, mint az üres beszéd.
A bölcs embert megsüvegelik a hegyek,
a bolondon kacag a visszhang...
A háborúság olyan, mint az árvíz:
kiszabadítja barlangjából a félelem
sikolyát, amely megszaggatja szívünket
és sarokba szorítja a reményt.

Megtisztulás

A vaknak szeme, a sántának lába
a szűkölködőnek kenyere szeretnék
lenni. Jó lenne kitörni az álnokság
zápfogát, amely görbe utakra
vezeti az embert, ahol elnyeli a
mocsár. Nem találok ki a barlangok
labirintusából –, mert a hit
fáklyáját eloltotta a sírás...
Újra itt vagyok. Báránnyelűket
terelget tekintetem, füvek selymével
törlöm meg az arcom, s a fák kinyújtják
ágaikat felém, s kínálják
gyümölcseiket. Galambokat röptet
örömöm... Hívnak a csendes vizek,
és én elindulok, hogy lemossam
magamról a görbe utak mocsokját...
Így töröm ki az álnokság zápfogát.

Megfejtések:

Oszloprejtvény: a) Báriség; b) Chacho Rom; c) Koportos

Számozó: „Homlokomon két aranypánt van: az egyik a magyar kultúra, a másik a cigányságom.”

Titkosírás: 1) A világ egy létra, amin egyikünk fel, másikunk meg lefelé halad.

- 2) Ha a kutyának két gazdája van, könnyen éhen döglik.
- 3) Ne add fel a nagyért a kisebb utakat!
- 4) Óvakodj a falutól, hol nem ugatnak kutyák!
- 5) Egy ember piszka mindünket bemocskol.
- 6) Ne a lábadban bízz, hanem a fejedben!
- 7) Még a galamb is odacsap, ha mérges.
- 8) Veri az Isten, akit választ. A romát kétszeresen veri.
- 9) Az éhség sokkal erősebb, mint a félelem.
- 10) Keresd az Istent, s gyermeket találsz.

Szentandrassy István rajza

